

ตามรอยสุรยเทพ: หลักฐานที่ปรากฏในฤคเวทส์หิตา Exploring *Sūrya*: Evidence from *Rgveda Samhitā*

ระวี จันทรส่อง

Rawee Jansong, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาบาลี-สันสกฤต-ฮินดี

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

raweejan@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาเรื่องราวของสุรยเทพที่ปรากฏในคัมภีร์ฤคเวทส์หิตา 3 ด้านได้แก่ 1) แนวคิดเรื่องกำเนิด รูป ลักษณะ ที่อยู่ และพาหนะ 2) บทบาท 3) อำนาจและความสามารถของสุรยเทพ พบว่าสุรยเทพเป็นโอรสของสววรรค์และพระอาทิตย์ รูปลักษณะมีเศาศีทองหรือสีแดงเพลิง และยังมีรัศมีเปล่งประกายสว่างไสว มีที่อยู่หลายแห่ง มีพาหนะเป็นม้าเทียมด้วยวราชรถ บางแห่งกล่าวว่าเป็นม้า 7 ตัวสีขาว ด้านบทบาทนั้นพระองค์ทรงมีอำนาจและความสามารถมาก เป็นผู้สร้างสรรพสิ่ง สิ่งมีชีวิตทั้งปวงถูกสุรยเทพสร้างขึ้นและกำหนดหน้าที่ให้ ทรงเป็นวิญญาณของสรรพสิ่ง นอกจากนี้ยังเป็นต้นกำเนิดแห่งแสงสว่างและเป็นผู้ประทานแสงสว่างให้แก่โลกและจักรวาลด้วย บทบาทที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือเป็นสื่อกลางระหว่างมนุษย์กับเทพเจ้า และเป็นผู้ปกป้องพิธีกรรม ด้านอำนาจและความสามารถ นอกจากประทานแสงสว่างแก่โลกและจักรวาลแล้ว อาจกล่าวได้ว่าเป็นเทพที่สามารถบันดาลทุกอย่างที่มนุษย์ต้องการได้

คำสำคัญ: สุรยเทพ, เทพแห่งพระอาทิตย์, ฤคเวทส์หิตา

Abstract

The article studies three aspects of *Sūrya* as appeared in *Rgveda Samhitā* which are 1) the origin, appearance, location of residence and vehicle, 2) the role and 3) the power and abilities of *Sūrya*. It is found that *Sūrya* is the son of Heaven and Aditi. He has a golden head and red hair with bright *aura*. He resides in various locations and has a chariot which, some sources say, is harnessed by seven white horses. His power and capabilities are immense. His roles include the creator of the universe and its order, the soul of all beings, the origin of light for the earth and the universe, and the medium between human and angels. Another important role of *Sūrya* is the protector of the rites. It can be stated that he is a god who is capable of realising all human's wishes.

Key words: *Sūrya*, God of the Sun, *Rgveda Samhitā*

บทนำ

วัฒนธรรมการนับถือพระอาทิตย์ปรากฏในหลายอารยธรรมทั่วโลก แต่ละแห่งมีชื่อเรียกพระอาทิตย์ในฐานะเทพเจ้าแตกต่างกันไป หากแต่มีบทบาทร่วมสำคัญคือการเป็นผู้ให้ชีวิตแก่สรรพสิ่งและประทานความอุดมสมบูรณ์ ชาวอินเดียโบราณนับถือแสงสว่างโดยเชื่อว่าความสว่างให้ความอบอุ่น ความมีชีวิต และความมั่นคงปลอดภัย จึงได้ยกย่องเชิดชูเป็นเทพแห่งสว่างในเวลาต่อมา ในบรรดาเทพแห่งแสงสว่าง “สุรยเทพ” ถือว่าเป็นเทพที่เรารู้จักและคุ้นเคยเป็นอย่างดี ดังจะเห็นได้จากตำราโหราศาสตร์และวรรณคดีต่างๆ ของไทย ทั้งนี้ ก็เพราะไทยได้รับอิทธิพลมาจากอินเดียทั้งทางตรงและทางอ้อม

สิ่งที่ทำให้ข้าพเจ้าสนใจความเป็นมาของสุรยเทพเริ่มจากการอ่านหนังสือเรื่อง “เทวกำเนิด” ของพระยาสังฆาภิรมย์ ซึ่งเป็นประวัติความเป็นมาของเทพองค์ต่างๆ เทพที่ข้าพเจ้าสนใจมากที่สุดก็คือเทพแห่งอาทิตย์

ต่อมาได้อ่านวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์เทพแห่งแสงสว่างในวรรณคดีสมัยพระเวท” ของบุญชอบ ยี่สาร จึงได้เห็นความแตกต่างบางอย่าง โดยเฉพาะข้อมูลเรื่องจำนวนของกลุ่มเทพแห่งอาทิตย์กล่าวคือพระยาสุจาภิรมย์ ได้กล่าวไว้ว่า สุรยเทพหรือสุรยอาทิตย์ จัดเป็น 1 ใน 8 ของกลุ่มเทพแห่งอาทิตย์ อันได้แก่ วรรณอาทิตย์ มิตรอาทิตย์ อรยมนาทิตย์ ภคอาทิตย์ อัมศาทิตย์ อินทราทิตย์ ธาตราทิตย์ ส่วนสุรยอาทิตย์พระชนนีไม่รับและไม่พาไปเฝ้าพระผู้เป็นเจ้า จึงไม่ได้อยู่ในเทวโลกต้องเที่ยวขั้บรถอยู่ระหว่างเทวโลกกับมนุษย์โลกจนบัดนี้ ซึ่งแตกต่างจากบุญชอบ ยี่สาร ที่กล่าวว่า สุรยเทพไม่ได้จัดอยู่ในเทพกลุ่มอาทิตย์ เป็นเพียงเทพแห่งแสงสว่างองค์หนึ่งเท่านั้น โดยให้เหตุผลว่าเทพแห่งแสงสว่างหมายถึงเทพที่มีแสงสว่างและให้แสงสว่างเพื่อจัดความมืดทั้งกลางวันและกลางคืน อันได้แก่ พระอาทิตย์ พระจันทร์ และดวงดาว ซึ่งมีเส้นทางโคจรอยู่ระหว่างสวรรค์ บรรยากาศ และโลก จำนวนเทพแห่งแสงสว่างในวรรณคดีสมัยพระเวทมีจำนวนทั้งสิ้น 18 องค์ แบ่งออกเป็นเทพกลุ่มพระอาทิตย์ 10 องค์ ได้แก่ พระวรุณ พระมิตร พระอรยมัน พระภคะ พระทักษะ พระอังสะ พระมารดาณชะ พระธาดฤ พระอินทร์ และพระวิวิสวัต ส่วนเทพที่ไม่ได้จัดอยู่ในกลุ่มแต่เป็นเทพที่ให้แสงสว่างเช่นเดียวกับเทพกลุ่มพระอาทิตย์อีก 8 องค์ ได้แก่ พระสุริยะ พระวิษณุ พระอัศวิน อุษาเทวี พระสวิตฤ พระปุชัน พระตวัชฎฤ และพระอัคนิ

ข้อแตกต่างเรื่องจำนวนเทพกลุ่มพระอาทิตย์ดังกล่าวอาจเกิดจากบทสวดต่างๆ ในพระเวท ถูกรจนาโดยกวีหรือฤชี่หลายท่าน ลักษณะของบทสวดเป็นบทๆ ไม่ต่อเนื่องกัน ขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้รจนา อีกประการหนึ่งที่สำคัญคือระยะเวลาในการรจนาที่แตกต่างกัน กล่าวคือวรรณคดีสมัยพระเวทประกอบด้วย 4 คัมภีร์คือ ฤคเวท ยชุรเวท สามเวท และอาถรรพเวท ฤคเวทถือเป็นคัมภีร์ที่เก่าแก่และมีหลักฐานมากที่สุดในบรรดาพระเวททั้ง 4 ยชุรเวทและสามเวทบรรจบทสวดจากฤคเวทและสูตรสำหรับประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ส่วนอาถรรพเวทถือกันว่ามีมีความสำคัญและศักดิ์สิทธิ์น้อยกว่าพระเวทที่กล่าวมา พระเวททั้ง 4 ประกอบด้วยวรรณกรรมที่แตกต่างกัน 3 ชนิดคือ 1) สंहิตา 2) พรหมณะ 3) อาร์ณยกะและอุปนิษัท ฤคเวทถือว่าเป็นพื้นฐานของเวทอื่นๆ ประกอบไปด้วยคำร้อยกรองตามลักษณะของฉันทต่างๆ บทสวดสรรเสริญเทพเจ้ารวมถึงเรื่องราวอื่นๆ เกี่ยวกับเวทมนตร์คาถาและเรื่องทางโลกด้วย

จากข้อมูลความแตกต่างของจำนวนเทพกลุ่มพระอาทิตย์ ความแตกต่างของวรรณคดีสมัยต่างๆ รวมถึงความแตกต่างของวรรณกรรมแต่ละชนิดของพระเวท ทำให้ข้าพเจ้าสนใจศึกษาความเป็นมาของสุรยเทพว่าแท้จริงแล้วเป็นอย่างไร โดยเลือกศึกษาในคัมภีร์ฤคเวทสंहิตา ซึ่งถือว่าเป็นคัมภีร์ที่เก่าแก่และมีหลักฐานมากที่สุดในบรรดาพระเวททั้ง 4 เพื่อรวบรวมข้อมูลของสุรยเทพ และเพื่อเป็นแนวทางในการเปรียบเทียบกับสุรยเทพที่ปรากฏในวรรณคดีอื่นๆ ต่อไป

หนังสือที่ใช้ประกอบในการศึกษาเรื่องนี้คือ *Rgveda Samhitā with the Commentary of Sāyanācārya* ซึ่งจัดพิมพ์โดย *Vaidika samsodhana Maṇḍala* เมือง Poona จัดพิมพ์ในปี ค.ศ. 1972 โดยศึกษาเฉพาะส่วนที่กล่าวถึงสุรยเทพเท่านั้น และศึกษาใน 3 ประเด็นคือ 1) แนวคิดเรื่องกำเนิด รูปลักษณะ ที่อยู่ และพาหนะ 2) บทบาท 3) อำนาจและความสามารถของสุรยเทพ

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสารโดยอาศัยข้อมูลจากคัมภีร์ฤคเวทสंहิตาฉบับภาษาสันสกฤต ฉบับแปลเป็นภาษาอังกฤษ รวมถึงเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้อง จากนั้นคัดเลือกเฉพาะหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับสุรยเทพ แปลเอกสารข้อมูลต่างๆ เป็นภาษาไทย นำมาวิเคราะห์และจัดเป็นหมวดหมู่ตามประเด็นที่ต้องการศึกษา จากนั้นจึงเรียบเรียงและนำเสนอต่อไป

ความหมายของคำว่าสุริยะ

มีผู้รู้หลายท่านได้อธิบายความหมายของคำว่าสุริยะ ส่วนใหญ่ความหมายค่อนข้างใกล้เคียงกัน อาจมีแตกต่างกันบ้างเล็กน้อย ตามทฤษฎีของยาสกะ ผู้รจนาคัมภีร์นริฤคธะอธิบายว่ามีที่มาจากรากศัพท์ภาษาสันสกฤตว่า *sr* แปลว่า เคลื่อน ฉะนั้นคำว่า *sūrya* จึงสื่อถึงบทบาท ลักษณะของดวงอาทิตย์ผู้เคลื่อนที่และเดินทางเพื่อมอบแสงสว่าง พลังงานความร้อน และประทานชีวิตแก่สรรพสิ่งบนโลก

Monier Williams อธิบายว่า sūrya เป็นคำนาม पुलลิงค์ ประกอบรูปศัพท์มาจากธาตุ svar แปลว่าส่องแสง sūrya แปลว่า ผู้ส่องแสงสว่าง ดังนั้น ศัพท์ว่า svar และ sūr ที่แปลว่า ผู้ส่องแสงสว่าง จึงเป็นฉายานามของพระสุริยะ ด้วย Macdonell อธิบายเพิ่มเติมว่า svar ตรงกับคำว่า hvare ในคำกริยเวสตะของอิหร่าน ซึ่งหมายถึงพระอาทิตย์ เช่นกัน และตรงกับคำว่า helios ในภาษากรีกด้วย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายว่า สุริยะ- (สุริยะ) น. พระอาทิตย์, ตะวัน, มักใช้เป็น ส่วนหน้าของสมาส หมายความว่า คำว่า สุริยะ เป็นคำนาม มักใช้เป็นคำสมาสโดยประกอบอยู่หน้าคำที่สมาสด้วย เช่น สุริยกานต์ สุริยคราส เป็นต้น เมื่อนำมาประกอบกับคำว่า เทพ จะได้ความหมายใหม่คือ สุริยเทพ แปลว่า เทพแห่ง ดวงอาทิตย์ เป็นต้น

สุริยเทพในฤคเวทสंहิตา

ก่อนเข้าสู่การเสนอผลการศึกษา ควรทราบข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับคัมภีร์ฤคเวทสंहิตาและการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสุริยเทพก่อน คัมภีร์ฤคเวทสंहิตามีส่วนประกอบสำคัญ 3 ส่วนคือมณฑล สุกตะ และ มंत्रะ มณฑลมีทั้งหมด 10 มณฑล แต่ละมณฑลประกอบด้วยบทสวดหรือสูกตะต่างๆ ในแต่ละมณฑลมีจำนวนสูกตะไม่เท่ากัน แต่ละสูกตะ ประกอบด้วยคาถาหรือมंत्रะจำนวนน้อยแตกต่างกันไป มีบทสวดในคัมภีร์ฤคเวทสंहิตาทั้งหมด 1,028 มंत्रะ การอ้างอิงในบทความนี้จะใช้ตัวเลขระบุลำดับที่ของหมวดนั้นๆ เช่น 1.1.1 หมายถึง มंत्रะที่ 1 สูกตะที่ 1 มंत्रะที่ 1 เป็นต้น

การคัดเลือกจำนวนบทสวดสรรเสริญสุริยเทพสำรวจจากหนังสือเหล่านี้คือ Rgveda Samhitā with the Commentary of Sāyanācārya และ The Hymns of the Rgveda พบว่าบทสวดที่กล่าวถึงสุริยเทพมีทั้งหมด 60 มंत्रะ แบ่งออกเป็นบทสวดอันวอนสุริยเทพอย่างเดียว 29 มंत्रะ คือในมณฑลที่ 1 สูกตะที่ 50 และ 115 มณฑลที่ 10 สูกตะที่ 37, 158 และ 170 ที่เหลือเป็นบทสวดที่สวดคู่กับเทพเจ้าหรือเทวีองค์อื่น

ประมวลสรุปจำนวนสูกตะและมंत्रะสฤติสุริยเทพในคัมภีร์ฤคเวทสंहิตา มีรายละเอียดดังตาราง

มณฑลที่	จำนวนสูกตะ	จำนวนมंत्रะ
1	3	21
2	ไม่มี	ไม่มี
3	ไม่มี	ไม่มี
4	1	1
5	1	1
6	ไม่มี	ไม่มี
7	4	11
8	ไม่มี	ไม่มี
9	ไม่มี	ไม่มี
10	6	26
รวม	15	60

เมื่อคัดเลือกจำนวนมंत्रะที่เกี่ยวข้องกับสุริยเทพแล้วจึงนำมาแปลเป็นภาษาไทย จากนั้นนำมาวิเคราะห์ และจัดเป็นหมวดหมู่ตามประเด็นที่ต้องการศึกษา ข้อมูลที่พบมีรายละเอียดดังนี้

1. แนวคิดเรื่องกำเนิด รูปลักษณะ ที่อยู่ และพาหนะ

1.1 ด้านกำเนิด

มีบทสวดที่กล่าวถึงการกำเนิดของสุรยเทพค่อนข้างหลากหลาย สามารถสรุปได้ว่า สุรยเทพเป็นโอรสของ สวรรค์และพระอหิตี ตัวอย่างบทสวด เช่น

“ขอนอบน้อมต่อผู้เป็นดวงตาของพระมิตรและวรุณะ ผู้ยิ่งใหญ่ สว่างไสว ผู้มองเห็นการณ์ไกล ผู้เป็นบุตรของสวรรค์ ขอมอบพิธีกรรมที่ทำให้พระองค์พอใจและสวดมนตร์แก่พระองค์” (10.37.1)

“โคตัวนี้ได้มาถึงและได้นั่งลงข้างหน้าแม่ของมัน ผู้เป็นโลกทางทิศตะวันออก กำลังจะล่วงไปหาพ่อผู้เป็นสวรรค์” (10.189.1)

“ทวยเทพผู้ควรค่าแก่การบูชาบวงสรวง ทรงแต่งตั้งให้พระอหิตีเป็นพระสุริยะ โอรสของพระ อหิตีในสรวงสวรรค์ ในกาลใด เทพทั้งคู้ผู้ใคร่ตลอดเวลา ทรงปรากฏขึ้นในกาลนั้น และ สรรพสัตว์ต่างก็มองดูทั้งสองพระองค์” (10.88.11)

จากบทสวดดังกล่าวทำให้ทราบว่าแนวคิดเรื่องฟ้าและดินหรือสวรรค์และโลกให้กำเนิดเทพเจ้าทั้งหลายได้รับความนิยมนมากในสมัยพระเวท ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชาวอารยันถือว่าฟ้าคือที่อยู่ของทวยเทพและปิตุทั้งหลายผู้มีความเรื่องรองหรือแสงสว่างอันเป็นลักษณะของเทพบนสวรรค์นั่นเอง

มีข้อมูลที่น่าสนใจเกี่ยวกับพระอหิตี จึงขอนามาอธิบายประกอบในส่วนนี้คือความเห็นของ Macdonell ที่กล่าวว่า อหิตีเป็นบุคลาธิษฐานของความกว้างขวางหาขอบเขตมิได้ เป็นเรื่องของปรากฏการณ์ทางธรรมชาติอย่างธรรมดา เมื่อดวงอาทิตย์เกิดอยู่ในห้วงอากาศอันกว้างใหญ่ไพศาล กวีอินเดียโบราณก็สมมุติให้ห้วงอากาศเป็นแม่คือพระอหิตี และพระอาทิตย์ก็เป็นลูก

1.2 รูปลักษณะ

บทสวดที่กล่าวถึงรูปลักษณะของสุรยเทพ ส่วนใหญ่แสดงให้เห็นถึงลักษณะที่เด่นที่สุดคือความเป็นเทพแห่งแสงสว่าง ดังนั้น รูปลักษณะที่ปรากฏจึงเกี่ยวข้องกับแสงสว่าง ไม่ว่าจะเป็นรัศมีที่เปล่งออกมา หรือแม้กระทั่งเกศาที่มีทั้งสีแดงเพลิงและสีทอง ตัวอย่างบทสวด เช่น

“ข้าแต่สุรยเทพผู้สว่างไสว ม้าทั้ง 7 ตัวของพระองค์ บรรทุกพระองค์ผู้มีเกศาถูกเป็นเปลวเพลิงอยู่บนราชรถ” (1.50.8)

“ด้วยความรุ่งโรจน์ของพระองค์ โลกของสิ่งมีชีวิตทั้งหมดดำเนินไป และด้วยรัศมีของพระองค์ ทำให้กลับไปพักผ่อนอีกครั้ง ข้าแต่สุรยเทพผู้มีเกศาสีทอง ขอพระองค์จงปรากฏขึ้นทุกๆ วัน เพื่อปลดปล่อยพวกเราจากบาป และให้ชีวิตอันเป็นมงคลแก่พวกเรา” (10.37.9)

“รัศมีที่สว่างไสวของสุรยเทพ ส่องแสงให้ผู้คนเห็นเป็นลำดับ เหมือนเปลวไฟที่ลุกโผลงอยู่” (1.50.3)

“ข้าแต่สุรยเทพ พระองค์เป็นผู้ข้ามพ้นความมืด เป็นผู้ทำให้ผู้คนเห็นทุกสิ่งทุกอย่าง เป็นผู้ให้กำเนิดแสงสว่างของจงเปล่งแสงสว่างให้ทั่วจักรวาลเกิด” (1.50.4)

หากพิจารณาตามความเป็นจริงแล้วทั้งสีแดงเพลิงและสีทองต่างก็เป็นสีของเปลวไฟขณะที่ลุกโผลงและเป็นสีของดวงอาทิตย์ในเวลากลางวัน ฤาษีที่แต่งบทสวดสรรเสริญจึงนำลักษณะของดวงอาทิตย์และไฟดังกล่าวมาเป็นบทสวดสรรเสริญและได้กลายมาเป็นรูปลักษณะของสุรยเทพในที่สุด คัมภีร์ฤคเวทส์หิตา ไม่ได้กล่าวถึงรูปลักษณะของสุรยเทพแบบชัดเจน อาจเป็นเพราะสมัยก่อนมุ่งกล่าวสรรเสริญลักษณะที่ปรากฏตามธรรมชาติมากกว่า สุรยเทพจึงไม่ได้มีรูปสมบัติเหมือนมนุษย์เช่นในสมัยต่อมา ข้อความที่พรรณนาถึงรูปสมบัติของสุรยเทพนั้นจึงแสดงออกในภาพของปรากฏการณ์ทางธรรมชาติในลักษณะของมนุษย์

1.3 ที่อยู่

ที่อยู่ของสุรยเทพที่ปรากฏในบทสวดนั้นกล่าวว่ามีหลายแห่ง หรืออาจเรียกได้ว่าอยู่ในทุกหนทุกแห่งก็ได้

ตัวอย่างบทสวด เช่น

“ขอสุรยเทพจงคุ้มครองพวกเราจากศัตรูที่อยู่ในสวรรค์ ของพระวาทะจงคุ้มครองพวกเราจากศัตรูที่อยู่ท้องฟ้า ขอพระอัครนิจคัมครองพวกเราจากศัตรูที่อยู่บนโลก” (10.158.1)

“พระองค์ทรงส่องสว่างด้วยแสงรัศมี และเสด็จถึงอาณาจักรอันสว่างไสวแห่งสวรรค์ พระองค์นำสิ่งมีชีวิตทั้งมวลมารวมกัน ทรงเป็นผู้สร้างสรรพสิ่ง และทรงเป็นที่รักของทวยเทพทุกพระองค์” (10.170.4)

“พระองค์อาศัยอยู่ทุกหนทุกแห่ง อาศัยอยู่ในท้องฟ้า อาศัยอยู่บนแท่นบูชา อาศัยอยู่ในบ้าน อาศัยอยู่ในตัวมนุษย์ อาศัยอยู่ในมณฑลแห่งพระสุริยะ (อาทิตย์ทรงกลด) พระองค์ปรากฏอยู่ในสิ่งเหล่านี้คือ ในความจริง ในอากาศ ในน้ำ ในรัศมีแห่งแสงสว่าง” (4.40.5)

“บรรดาทวยเทพทั้งหลายเช่นเดียวกับนักบวชทั้งหลาย ผู้ทำให้สรรพสิ่งที่มีอยู่ปรากฏขึ้น ทรงนำพระสุริยะผู้ซ่อนตัวอยู่ในทะเลให้เป็นที่ปรากฏในที่นี้” (10.72.7)

จากบทสวดดังกล่าวทำให้เห็นแนวคิดเกี่ยวกับสถานที่อยู่ของสุรยเทพตามความเชื่อของชาวอินเดียโบราณ ซึ่งสถานที่อยู่ที่ถูกกล่าวไว้ในแสงสว่างหรือในสวรรค์นั้นถือว่าเป็นเรื่องปกติ เพราะสุรยเทพเป็นเทพแห่งแสงสว่าง เมื่อมนุษย์มองขึ้นไปยังท้องฟ้าในเวลากลางวันก็จะเห็นพระอาทิตย์ เมื่อรจนบทสวดสรรเสริญ ผู้รจนาก็กล่าวว่ามีสุรยเทพอยู่ในแสงสว่างหรือบนสวรรค์ตามลักษณะทางธรรมชาติที่ตนมองเห็น แต่มีบทสวดที่นำสิ่งเกิดคือบทที่กล่าวว่าสุรยเทพอยู่ในทะเล ซึ่งให้เห็นว่าผู้รจนาคงสังเกตเห็นพระอาทิตย์ขึ้นจากทะเลในเวลาเช้า และค่อยๆ ลอยขึ้นสู่ท้องฟ้าอย่างช้าๆ จึงเก็บเอาภาพที่ตนเห็นเป็นประจำมาแต่งเป็นบทสวดพรรณนาเชิงประวัติของสุรยเทพดังกล่าว

1.4 พาหนะ

พาหนะของสุรยเทพมีกล่าวไว้ในหลายบทสวด บ้างก็ว่าเป็นม้า บ้างก็ว่าเป็นม้า 7 ตัวเทียมด้วยราชรถ บ้างก็ว่าเป็นม้าเร็ว บางแห่งก็ระบุชัดเจนไปอีกว่าเป็นม้าสีขาว ตัวอย่างบทสวด เช่น

“ข้าแต่สุรยเทพผู้สว่างไสว ม้าทั้ง 7 ตัวของพระองค์ บรรทุกพระองค์ผู้มีเกศาลูกเป็นเปลวเพลิงอยู่บนราชรถ” (1.50.8)

“สุรยเทพได้เทียมม้าที่บริสุทธิ์ทั้งเจ็ด ม้าเหล่านั้นเป็นผู้รักษาราชรถให้วิ่งไปอย่างปลอดภัยไปสู่สถานที่บูชายัญ” (1.50.9)

“ฤกษ์ดีคือม้าทั้งหลายนำสุรยเทพไปทุกหนทุกแห่ง นำสิ่งที่ดีมาให้ทุกคน มีสิริระงดงาม ทำให้ทุกคนได้รับพรตามที่ปรารถนา ได้ขึ้นไปบนสวรรค์ด้วยการนมัสการของเรา ได้เคลื่อนที่รอบโลกและสวรรค์” (1.115.3)

“นายธที่ยิ่งใหญ่ของสุรยเทพ ผู้ไม่อยู่หนึ่งเหมือนคลื่น ทำอะไรไว้วางใจ ผู้ขับเคลื่อนกล้อแห่งจักรวาลที่ถูกเทียมด้วยม้าสีขาว ลากราชรถของพระองค์ไปอยู่” (7.63.2)

“ข้าแต่เทพเจ้า วงกลมอันสวยงาม (ของพระอาทิตย์) ได้ขึ้นบริเวณใกล้ๆ เส้นขอบฟ้าอย่างรวดเร็ว ม้าสีขาวทั้งหลายได้นำมันไปสำหรับให้ทุกคนได้เห็น” (7.66.14)

“ม้าเร็วทั้งเจ็ดได้นำสุรยเทพผู้เป็นเจ้าของแห่งสรรพสิ่งทั้งที่เคลื่อนที่ไม่ได้และเคลื่อนที่ได้ไป ข้ามผ่านโลกทั้งปวงด้วยราชรถของพระองค์ เพื่อนำพวกเราให้พบแต่ความมั่งมีและความสุข” (7.66.15)

“ข้าแต่สุรยเทพ ไม่มีเทพเจ้าองค์ไหนดึงพระองค์ลงมาได้ เมื่อพระองค์เคลื่อนที่ไปข้างหน้าพร้อมด้วยม้าเร็วทั้งหลาย แสงสว่างอันเก่าแก่ดวงหนึ่งติดตามพระองค์ไปทางทิศตะวันออก ขณะที่พระองค์เสด็จขึ้นไปพร้อมกับดวงดาวอีกดวงหนึ่ง” (10.37.3)

จากบทสวดดังกล่าว มีประเด็นที่น่าสนใจคือพาหนะของสุรยเทพ ซึ่งส่วนใหญ่กล่าวตรงกันว่าเป็นม้า 7 ตัว ถ้ามองในแง่ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ม้าทั้ง 7 ก็คือวันทั้ง 7 ในสัปดาห์ บางบทสวดที่กล่าวว่าเป็นม้าสีขาว น่าจะหมายถึงแสงอาทิตย์ที่เปล่งออกมาในเวลากลางวันขณะที่ดวงอาทิตย์เคลื่อนที่ไปในท้องฟ้านั่นเอง

2. บทบาท

สุรยเทพถือว่าเป็นเทพที่มีความสำคัญโดยเป็นเทพผู้นำหรือเป็นหัวหน้าในกลุ่มเทพที่อยู่ในสวรรค์ เพื่อให้มองเห็นภาพของสุรยเทพได้ชัดเจนขึ้นจึงขอกล่าวถึงบทบาทโดยแยกเป็นหัวข้อต่างๆ คือ บทบาทในฐานะผู้สร้างสรรพสิ่ง บทบาทในฐานะเทพแห่งแสงสว่าง บทบาทในฐานะเป็นสื่อกลางมนุษย์กับเทพเจ้า และบทบาทในฐานะผู้ปกป้องพิธีกรรม

2.1 บทบาทในฐานะผู้สร้างสรรพสิ่ง

มีบทสวดที่กล่าวถึงการสร้างสรรพสิ่งของสุรยเทพว่า พระองค์ได้นำสิ่งมีชีวิตทั้งหมดมารวมกันแล้วก็สร้างสรรพสิ่งขึ้น จากนั้นก็กำหนดหน้าที่ให้สิ่งเหล่านั้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของสุรยเทพต่อโลกและจักรวาล ตัวอย่างบทสวด เช่น

“พระองค์ทรงส่องสว่างด้วยแสงรัศมี และเสด็จถึงอาณาจักรอันสว่างไสวแห่งสวรรค์ พระองค์นำสิ่งมีชีวิตทั้งหมดมารวมกัน ทรงเป็นผู้สร้างสรรพสิ่ง และทรงเป็นที่รักของทวยเทพทุกพระองค์” (10.170.4)

“สุรยเทพผู้สว่างไสวและยอดเยี่ยมเสด็จขึ้นสู่สวรรค์ มองเห็นแต่ไกล ได้ข้ามผ่านสวรรค์และกระจายแสงสว่างแท้จริงแล้ว สิ่งมีชีวิตทั้งหมดถูกทำให้มีชีวิตโดยสุรยเทพ ด้วยความตั้งใจและได้กำหนดหน้าที่ให้พวกเขา” (7.63.4)

2.2 บทบาทในฐานะเทพแห่งแสงสว่าง

เทพแห่งแสงสว่างมีหน้าที่หลักคือการให้แสงสว่าง มีหลายบทสวดที่กล่าวถึงสุรยเทพว่าเป็นต้นกำเนิดแห่งแสงสว่างและได้มอบแสงสว่างนั้นแก่โลกและจักรวาล ตัวอย่างบทสวด เช่น

“ข้าแต่สุรยเทพ พระองค์เป็นผู้ข้ามพ้นความมืด เป็นผู้ทำให้ผู้คนเห็นทุกสิ่งทุกอย่าง เป็นผู้ให้กำเนิดแสงสว่างของเปล่งแสงสว่างให้ทั่วจักรวาลเกิด” (1.50.4)

“สุรยเทพให้แสงสว่างแก่เทวดาและมนุษย์ และทำให้มองเห็นท้องฟ้าและจักรวาล” (1.50.5)

“โอ สุรยเทพ พระองค์เป็นผู้ดูแลสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย เป็นผู้ไปสู่วะโลก เป็นผู้สร้างกลางวันและกลางคืน” (1.50.7)

“สุรยเทพผู้เป็นดวงตาแห่งพระมิตรระ พระวรุณะ พระอัคนิ ได้ขึ้นไปสู่สถานที่สูงสุด พระองค์ผู้เป็นวิญญาณของสรรพสิ่งทั้งที่เคลื่อนที่ได้และเคลื่อนที่ไม่ได้ เป็นผู้ให้แสงสว่างแก่โลกทั้งสามอย่างสมบูรณ์” (1.115.1)

“สุรยเทพได้แผ่รัศมีอันงดงามจำนวนมากแก่มนุษย์ชาติตลอดทั้งวัน พระองค์ทรงกระทำสวรรค์ให้สว่างไสวด้วยเช่นกัน เหล่าพระผู้สร้างกระทำให้พระองค์ทรงกระทำกรรมดีต่างๆ ด้วยพลังและสติปัญญา” (7.63.1)

“ขอเทพแห่งแสงสว่างจงตีมน้ำโสม ประทานชีวิตที่สมบูรณ์แก่เจ้าแห่งการบวงสรวง พระองค์ผู้ถูกกระตุ้นโดยลม ขอจงปกป้องลูกหลานและเลี้ยงดูพวกเขาด้วยอาหาร และส่องสว่างสถานที่ ทั้งปวง” (10.170.1)

“พระองค์ทรงส่องสว่างด้วยแสงรัศมี และเสด็จถึงอาณาจักรอันสว่างไสวแห่งสวรรค์ พระองค์นำสิ่งมีชีวิตทั้งหมดมารวมกัน ทรงเป็นผู้สร้างสรรพสิ่ง และทรงเป็นที่รักของทวยเทพทุกพระองค์” (10.170.4)

“วาจານี้ย่อมมีขึ้นเพื่อสุรยเทพ พระองค์ทรงส่องสว่างสู่ที่พำนัก 30 แห่ง ตลอดวันตั้งแต่รุ่งอรุณ” (10.189.3)

บทสวดดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของแสงสว่าง ที่ให้ความอบอุ่นรวมทั้งความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยแก่มนุษย์ แสงสว่างจึงได้รับการยกย่องเป็นพิเศษ ในฐานะที่สุรยเทพเป็นเทพแห่งแสงสว่างและเป็นเทพที่มีลักษณะเด่นชัดที่สุดจึงได้รับการยกย่องอย่างมาก

2.3 บทบาทในฐานะเป็นสื่อกลางระหว่างมนุษย์กับเทพเจ้า

มีบทสวดที่กล่าวว่าสุรยเทพทำหน้าที่เป็นสื่อกลางนำคำอ้อนวอนของมนุษย์ไปบอกแก่เทพทั้งหลายด้วยตัวอย่างบทสวด เช่น

“ข้าแต่สุรยเทพ ในวันนี้ เมื่อพระองค์เสด็จขึ้นไป ของจงประกาศความจริงแก่พระมิตรระ พระวรุณะ ว่าพวกเราเป็นผู้ปราศจากบาป ข้าแต่พระอหิตี ขอพวกเราจงเป็นที่โปรดปรานของเหล่าเทพ ข้าแต่พระอรยมัน ขอพวกเราจงเป็นที่รักของพระองค์” (7.60.1)

“ข้าแต่สุรยเทพ พระองค์เสด็จนำหน้าพวกเราพร้อมด้วยขบวนม้าต่างที่ยอดเยี่ยม ขอพระองค์ จงประกาศต่อพระมิตระ พระวรุณะ พระอรยมัน และพระอัคนิ ว่าพวกเราเป็นผู้ปราศจากบาป” (7.62.2)

บทบาทนี้เองทำให้เกิดความสงสัยว่าเป็นบทบาทเดียวกับพระอัคนิหรือไม่ หากมองว่าสุรยเทพเป็นเทพที่ยิ่งใหญ่และมีอยู่ในทุกหนทุกแห่ง และยังกำหนดหน้าที่ให้กับสรรพสัตว์ด้วย ก็ไม่น่าแปลกใจถ้าหากสุรยเทพจะทำหน้าที่ดังกล่าว นอกจากนี้ บางสวดบทก็กล่าววาทะจริงแล้วเทพเจ้ามีเพียงองค์เดียวเพียงแต่เรียกชื่อต่างกันเท่านั้น หากมองในแง่นี้ก็ถือว่าเป็นบทบาทเดียวกัน

2.4 บทบาทในฐานะผู้ปกป้องพิธีกรรม

บทบาทที่สำคัญของสุรยเทพอีกอย่างหนึ่งคือการเป็นผู้ปกป้องพิธีกรรมให้เป็นไปด้วยความราบรื่นไม่มีอุปสรรค อ่อนวอนให้สุรยเทพมาช่วยปกป้องพิธีกรรม และเมื่อพิธีกรรมเสร็จก็จะเสด็จขึ้นไปสู่สวรรค์เพื่อทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างมนุษย์และเทพเจ้าต่อไป ตัวอย่างบทสวด เช่น

“เมื่ออ่อนวอนพระองค์ผู้ปกป้องพิธีกรรมของผู้บูชาทุกคน พระองค์ได้ขึ้นไปหลักจากการทำพิธีกรรม ในวันนี้เมื่อสุรยเทพได้ฟังคำสวดมนตร์ของพวกเรา ขอเทพเจ้าจงทำให้เราสมความปรารถนาด้วยเถิด” (10.37.5)

3. อำนาจและความสามารถ

มีบทสวดที่กล่าวถึงอำนาจและความสามารถของสุรยเทพเป็นจำนวนมาก ชาวอินเดียโบราณเชื่อว่าสุรยเทพสามารถบันดาลในสิ่งที่ตนปรารถนาได้ทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสุขภาพ สุขภาพ ความสุข ความร่ำรวย ความสำเร็จ ตลอดจนชัยชนะ ความมีอายุยืนยาว และอื่นๆ อีก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงอำนาจและความสามารถของพระองค์ ตัวอย่างบทสวด เช่น

“ขอจงอวยพรพวกเราด้วยแสงสว่าง ขอจงอวยพรพวกเราด้วยแสงแดด ขอจงอวยพรพวกเราด้วยความอบอุ่น ขอจงอวยพรพวกเราด้วยความหนาวเย็น ข้าแต่สุรยเทพ ขอจงประทานความรู้ร่ายแก่พวกเรา ขอจงอวยพรพวกเราทั้งที่อยู่ในบ้านและในการเดินทาง” (10.37.10)

“เมื่ออ่อนวอนพระองค์ผู้ปกป้องพิธีกรรมของผู้บูชาทุกคน พระองค์ได้ขึ้นไปหลักจากการทำพิธีกรรม ในวันนี้เมื่อสุรยเทพได้ฟังคำสวดมนตร์ของพวกเรา ขอเทพเจ้าจงทำให้เราสมความปรารถนาด้วยเถิด” (10.37.5)

“วันนี้ แสงสว่างที่เปี่ยมด้วยเมตตาได้ลอยขึ้นไปสู่สวรรค์ชั้นสูงสุด ข้าแต่สุรยเทพผู้มีเพื่อนมาก ขอพระองค์จงทำลายโรคทางใจ และโรคทางกายของพวกข้าพเจ้าด้วยเถิด” (10.50.11)

“สุรยเทพผู้ขึ้นไปสู่ท้องฟ้าด้วยพลังอำนาจของพระองค์ ขอจงทำลายผู้ที่เป็นศัตรูของข้าพเจ้า และข้าพเจ้าจะไม่เป็นศัตรูต่อเขา” (1.50.13)

“ข้าแต่เทพเจ้าทั้งหลาย ในวันที่ขณะที่สุรยเทพกำลังขึ้นไป ขอให้พวกท่านปกป้องพวกเราจากบาป ขอให้เทพทั้งหลายมีพระมิตระ พระวรุณะ พระอัคนิ พระอหิติ พระสินธุ โลก และสวรรค์ จงรับเอาบทสวดมนตร์ของพวกเรา” (1.115.6)

“ข้าแต่สุรยเทพ ด้วยแสงสว่างที่ทำให้ความมืดหายไปนั้น และด้วยแสงรัศมีของพระองค์ที่ผลักดันการเคลื่อนไหวของสรรพสิ่ง จงรักษาพวกเราให้ห่างจากความอ่อนแอทั้งปวง การบูชาอันไร้ค่า ความเจ็บป่วย และฝันร้ายด้วยเถิด” (10.37.4)

“ข้าแต่สุรยเทพผู้มองเห็นสรรพสิ่ง ผู้ให้ความรุ่งโรจน์อันยิ่งใหญ่ แสงสว่าง ความสุขแก่สายตา ขอให้พวกเรา มีอายุยืนยาว แต่ละวันได้เห็นพระองค์ขึ้นอยู่เหนือมหาสมุทรอันกว้างใหญ่และทรงพลัง” (10.37.8)

จะเห็นได้ว่าสิ่งที่มนุษย์ต้องการส่วนใหญ่เป็นปัจจัยขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตซึ่งหาได้จากธรรมชาติ เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย เป็นต้น มนุษย์ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้หากปราศจากการเกื้อกูลจากธรรมชาติ จึงสวดอ่อนวอนให้ตนได้รับสิ่งเหล่านี้เพียงพอสวย และเมื่อได้รับแล้วก็เพิ่มความต้องการในสิ่งอื่นเพื่อความสุขส่วนตน เช่น ทรัพย์สมบัติ ลาภ ยศ ความมีอายุยืนยาว เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นความต้องการของมนุษย์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

สรุป

สุรยเทพในฤคเวทส์หิตาเป็นเทพที่มีความสำคัญมากองค์หนึ่ง ดังจะเห็นได้จากจำนวนบทสวดที่กล่าวถึงสุรยเทพองค์เดียวถึง 5 สุกตะ แบ่งออกเป็น 29 มंत्रะ และยังมีที่กล่าวถึงร่วมกับเทพและเทวีกองค์อื่นๆ รวมทั้งสิ้น 60 มंत्रะ ชาวอินเดียโบราณนับถือสุรยเทพว่าเป็นเทพที่มีอำนาจและความสามารถมาก ได้รับการยกย่องให้เป็นหัวหน้าของกลุ่มเทพที่อยู่บนสวรรค์ โดยมีพระอินทร์เป็นหัวหน้าของกลุ่มเทพที่อยู่ในบรรยากาศ และมีพระอัคนีเป็นหัวหน้าของหมู่เทพที่อยู่บนโลก สุรยเทพจัดอยู่ในกลุ่มเทพแห่งแสงสว่างซึ่งมีลักษณะเด่นคือเป็นผู้ที่มีแสงสว่างและให้แสงสว่างเพื่อขจัดความมืดทั้งกลางวันและกลางคืน และยังเป็นเทพแห่งแสงสว่างที่ลักษณะชัดเจนที่สุดด้วย

กำเนิดของสุรยเทพในฤคเวทส์หิตากล่าวว่าเป็นโอรสของสวสวรรค์และพระอหิตี ซึ่งถือเป็นเรื่องที่ได้รับการนิยมนำมาในสมัยพระเวท รูปลักษณะมีเกศาสีทองหรือสีแดงเพลิง และยังมีรัศมีเปล่งประกายสว่างไสว ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงลักษณะเด่นของสุรยเทพเท่านั้น ยังไม่ได้เป็นรูปลักษณะเช่นมนุษย์เหมือนในสมัยต่อมา ที่อยู่ของสุรยเทพกล่าวว่ามีอยู่หลายแห่ง ทั้งบนสวรรค์ ในแสงสว่าง หรือแม้กระทั่งในทะเล ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับที่อยู่ของสุรยเทพนี้น่าจะเกิดจากภาษาที่เป็นผู้จินตนาการถึงความเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติ จึงได้นำมาแต่งเป็นบทสวดสรรเสริญ ด้านพาหนะของสุรยเทพนั้นหลายบทสวดกล่าวตรงกันว่าเป็นม้าเทียมด้วย ราชรถ บางบทสวดก็กล่าวว่าเป็นม้า 7 ตัว บางบทก็ระบุลงไปว่าเป็นม้าสีขาวและเคลื่อนที่อย่างรวดเร็ว เป็นต้น ซึ่งความหมายของม้า 7 ตัว น่าจะแทนความหมายของวันทั้ง 7 ใน 1 สัปดาห์นั่นเอง

บทบาทของสุรยเทพนั้น ถือว่าเป็นเทพที่มีบทบาทอย่างมาก บางบทสวดกล่าวว่าพระองค์มีทิพธานาภาพและพลาอนุภาพ เป็นผู้สร้างสรรพสิ่ง เป็นวิญญานของสรรพสิ่งทั้งที่เคลื่อนที่ได้และเคลื่อนที่ไม่ได้ สิ่งมีชีวิตทั้งหมดถูกพระองค์สร้างขึ้นและกำหนดงานให้ไม่สามารถรอดพ้นจากสายพระเนตรของพระองค์ได้ นอกจากนี้ยังเป็นต้นกำเนิดแห่งแสงสว่างและเป็นผู้ประทานแสงสว่างแก่โลกและจักรวาลด้วย อีกบทบาทที่สำคัญคือทรงเป็นสื่อกลางระหว่างมนุษย์กับเทพเจ้า โดยนำคำอ้อนวอนของมนุษย์ไปบอกแก่เทพเจ้าต่างๆ เช่น พระมิตระ พระวรุณะ พระอรยมัน และพระอัคนี เป็นต้น นอกจากนี้ยังเป็นสื่อกลางแล้วยังทำหน้าที่เป็นผู้ปกป้องพิธีกรรมด้วย

ด้านอำนาจและความสามารถถือว่าเป็นเทพที่มีอำนาจมาก นอกจากประทานแสงสว่างแก่โลกและจักรวาลแล้ว ชาวอินเดียโบราณยังเชื่อว่าพระองค์สามารถบันดาลทุกสิ่งที่มีมนุษย์ต้องการได้ หากพิจารณาบทสวดต่างๆ จะเห็นได้ว่าสิ่งที่มีมนุษย์ต้องการส่วนใหญ่จะเป็นปัจจัยขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตซึ่งหาได้จากธรรมชาติ เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย เป็นต้น มนุษย์ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้หากปราศจากการเกื้อกูลจากธรรมชาติ จึงสวดอ้อนวอนให้ตนได้รับสิ่งเหล่านี้เพียงพอ และเมื่อได้รับแล้วก็เพิ่มความต้องการในสิ่งอื่นเพื่อความสุขส่วนตน เช่น ทรัพย์สมบัติ ลาภ ยศ ความมีอายุยืนยาว เป็นต้น ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นความต้องการของมนุษย์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

บรรณานุกรม

- Rgveda Samhitā with the Commentary of Sāyanācārya.(1972). 5 vols. Poona: Vaidika Sansodhna Mandala.
บุญชอบ ยี่สาร. (2531). “การศึกษาวิเคราะห์เทพแห่งแสงสว่างในวรรณคดีสมัยพระเวท.” วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาบาลีและสันสกฤต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
ราชบัณฑิตยสถาน. (2530). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.
สังจาภิรมย์, พระยา. (2550). เทวกำเนิด. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
Griffith, Ralph. T.H. (1973). The Hymns of Rgveda. Delhi: Motilal Banarsidass.
H.H.Wilson. (1977). RG-VEDA SAMHITĀ. Delhi: Nag Publishers.
Macdonell, A.A. (1974). Vedic Mythology. Delhi: Motilal Banarsidass.
Monier Williams, Sir Monier. (1892). A Sanskrit-English Dictionary. London: Oxford University Press.
N.S.Sontakke, B.A. and C.G. Kashikar, M.A. (1951). RGVEDA SAMHITĀ. Poona: Banrat Press.
Shanti Lal Nagar. (1995). Surya and Sun cult. New Delhi: Aryan Books International.